Uudelleensijoittamisen operatiiviset välineet

euaa
EUROPEAN UNION
AGENCY FOR ASYLUM

Käytännön opas uudelleen-sijoittamis-puhuttelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen

2022

Euroopan unionin turvapaikkaviraston (EUAA) tai viraston puolesta toimivien henkilöiden ei voida katsoa olevan vastuussa tämän julkaisun sisältämien tietojen mahdollisesta myöhemmästä käytöstä.

Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2022

PDF ISBN 978-92-9487-081-0 doi:10.2847/683358 BZ-06-22-118-FI-N

© Euroopan unionin turvapaikkavirasto, 2022

Kansilehden kuvitus, Irina_Strelnikova, © iStock, 2021

Aineistoa lainattaessa on mainittava lähde. Kaikkien EUAA:n tekijänoikeuteen kuulumattomien kuvien tai muun aineiston käyttöön tai jäljentämiseen on pyydettävä lupaa suoraan tekijänoikeuden haltijalta.

Johdatus tähän työkaluun

Tähän työkaluun on koottu uudelleensijoittamispuhuttelujen suunnittelua ja toteuttamista koskevia ohjeita ja käytännön neuvoja. Sen sisältämät tiedot eivät ole tyhjentäviä([1]). Tavoitteena on ollut tukea Euroopan unionin jäsenvaltioita ja assosioituneita maita (EU+) niiden operatiivisessa työssä uudelleensijoittamisen parissa.

Mikä on tämän työkalun tarkoitus?

Tämä käytännön opas on tarkoitettu lyhyeksi ohjeistukseksi ja tarkistuslistaksi uudelleensijoittamishakemuksia käsitteleville virkamiesten avuksi valintapuhuttelujen valmistelemisessa ja toteuttamisessa. Tarkoituksena on edistää tiedon lisäämistä siitä, kuinka uudelleensijoittamishakemuksia hallinnoidaan ja käsitellään, ja tarjota hakemuksia käsitteleville virkamiehille sopiva työkalu uudelleensijoittamispuhutteluihin valmistautumiseen.

Miksi tämä työkalu luotiin?

On jo olemassa monia uudelleensijoittamista koskevia julkaisuja, jotka ovat korvaamattomia työkaluja uusille ja nykyisille uudelleensijoittajamaille. Oppaassa on listattu joitakin tällaisia julkaisuja. Näiden julkaisujen lisäksi tämän käytännön oppaan tavoitteena on täydentää olemassa olevia asiakirjoja tarjoamalla yksityiskohtaista ja käytännön tietoa uudeellensijoittamiskäytäntöjen vähemmän kehitetyistä näkökohdista. Näitä on muun muassa se, kuinka uudelleensijoittamispuhutteluun valmistaudutaan ja kuinka puhuttelu toteutetaan valintamatkan aikana.

Mitä tämä työkalu sisältää?

Tämä käytännön opas tarjoaa yleiskatsauksen yleisiin menetelmiin, jotka ovat käytössä, kun uudelleensijoittamishakemuksia tarkastellaan ensimmäisessä turvapaikkamaassa järjestettävien puhuttelujen avulla. Työkalu perustuu siihen olettamukseen, että puhuttelut on suunniteltu ja toteutettu yhteistyössä UNHCR:n kanssa. Työkalu koostuu neljästä osiosta, jotka on suunniteltu auttamaan hakemuksia käsitteleviä virkamiehiä valmistelemaan ja toteuttamaan puhutteluja ja ratkaisemaan niihin liittyviä haasteita. Työkalu sisältää tarkistuslistan ja ohjeita, jotka auttavat työn eri vaiheissa esittelemällä keskeisiä valintapuhutteluihin liittyviä näkökulmia, suosituksia ja käytännön työkaluja.

Keille työkalu on tarkoitettu?

Tämä opas on tarkoitettu ensisijaisesti uudelleensijoittamishakemuksia käsitteleville virkamiehille heidän valmistautuessaan uudelleensijoittamispuhutteluun ensimmäisessä turvapaikkamaassa. Opas on hyödyllinen virkamiehille, joilla ei ole lainkaan tai on vain vähän kokemusta uudelleensijoittamista koskevista valintamatkoista, mutta myös virkamiehille,

([1]) Tämä työkalu on kehitetty alun perin EU-FRANK-hankkeen *(Facilitating Resettlement and Refugee Admission through New Knowledge)* puitteissa, jonka tavoitteena on uudelleensijoittamisen ja pakolaisten vastaanoton helpottaminen uuden tiedon avulla. Hankkeen on rahoittanut Ruotsin siirtolaisviraston johtama turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto (Asylum, Migration and Integration Fund). EUAA on varmistanut EU-FRANK-hankkeessa kehitettyjen uudelleensijoittamisen operatiivisten työkalujen laadun niiden luovutusprosessin yhteydessä.

joilla on jo kokemusta uudelleensijoittamisesta ja jotka voivat käyttää opasta muistutuksena työssään. Opasta voidaan pitää itsearvioinnin ja laadunarvioinnin työkaluna, ja siitä voi olla hyötyä uudelleensijoittamishakemusten seulonnan parissa työskenteleville henkilöille.

Mitä muita koulutustyökaluja ja lähteitä voidaan käyttää?

Tämä opas täydentää muita käytettävissä olevia työkaluja, kuten valintamatkojen suunnittelua ja toteuttamista koskevaa käytännön opasta ja tarkistuslistaa. Lisätietoa voi löytää myös seuraavista lähteistä:

- EUAA:n käytännön opas henkilökohtaisista puhutteluista (Practical guide on personal interview, 2014) http://www.euaa.europa.eu/sites/default/files/public/EASO-Practical-Guide-Personal-Interview-EN.pdf
- UNHCR:n käytännön käsikirja pakolaisvaltuutetun lapsen edun määrittämistä koskevien ohjeiden täytäntöönpanoon (Field Handbook for the Implementation of UNHCR BID Guidelines (2011)) https://www.refworld.org/docid/4e4a57d02.html
- Kappale 7, UNHCR:n uudelleensijoittamisen käsikirja, 2011 www.unhcr.org/protection/resettlement/3d464ee37/unhcr-resettlement-handbook-chapter-7-basic-procedures-follow-processing.html
- UNHCR:n humanitaaristen hätätilanteiden aiheuttaman kuormituksen hallintaa käsittelevä opas (Managing the Stress of Humanitarian Emergencies, elokuu 2001) http://www.refworld.org/docid/4905f1752.html
- UNHCR, RLD4: opas hakijoiden haastattelusta pakolaisasemaa varten (Interviewing Applicants for Refugee Status, 1995, RLD4) https://www.refworld.org/docid/3ccea3304.html

Käytännön opas uudelleensijoittamispuhuttelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen

Kun UNHCR on yksilöinyt uudelleensijoittamista tarvitsevat pakolaiset ja lähettänyt heidän hakemuksensa uudelleensijoittajamaalle, on vastuu pakolaisten hakemusten hyväksymisestä tai hylkäämisestä uudelleensijoittajamaan viranomaisilla. Jotkin maat tekevät valintamatkoja ensimmäiseen turvapaikkamaahan, kun taas toiset maat tarkastelevat tapauksia asiakirja-aineiston tai etähaastatteluiden kautta. Joillain mailla on käytössään näiden menetelmien yhdistelmä. Pakolaisten puhuttelut valintamatkan aikana toteutetaan kohteessa ensimmäisessä turvapaikkamaassa. Valintamatka vaatii yleensä huolellista suunnittelua, jonka eri näkökulmia käsitellään valintamatkojen suunnittelua ja toteutusta käsittelevässä käytännön oppaassa. Tämä käytännön opas keskittyy pääasiallisesti jokaisen valintamatkan tärkeimpään toimenpiteeseen, eli valintapuhutteluun. Oppaan tarkoituksena on kuvailla huomioon otettavia tekijöitä, kun valintapuhuttelua valmistellaan ja kun se toteutetaan ensimmäisessä turvapaikkamaassa.

OSA 1 VALINTAPUHUTTELUIHIN VALMISTAUTUMINEN – LYHYT OPAS

Valintapuhuttelut

Valintapuhuttelun tarkoitus on tarkastella niitä tekijöitä, jotka liittyvät kansainvälisen suojelun ja uudelleensijoittamisen tarpeeseen. Joidenkin maiden kansallisessa kontekstissa voi olla lisäksi muitakin kriteerejä. Puhuttelussa voidaan perehtyä tarkemmin terveydenhoidollisiin tarpeisiin tai erityistarpeisiin ja haavoittuvuuksiin sekä varmistaa perheen kokoonpano ja taustatiedot, kuten oleskelupaikka. Voi myös olla tarpeen tarkastella poissulkemiseen liittyvien kysymysten tarvetta. Puhuttelussa voidaan myös käsitellä pakolaisten odotuksia ja tarjota heille mahdollisuus esittää kysymyksiä.

Uudelleensijoittajamailla voi olla erilaisia tavoitteita valintapuhutteluissaan. Jotkin maat pitävät valintapuhuttelua mahdollisuutena kerätä tietoa, joka voi vahvistaa vastaanottavan kunnan kapasiteettia vastaanottaa pakolaisia, joilla on erityistarpeita ja haavoittuvuuksia. Jotkin uudelleensijoittajamaat arvioivat myös näkökulmia, jotka liittyvät pakolaisen kykyyn tai halukkuuteen kotoutua uuteen maahan. On tärkeää, että valintapuhutteluiden toteuttamistapa, sisältö ja laajuus tehdään selväksi, ja että puhutteluiden toteuttamista ohjaavista käytännöistä sovitaan.

UNHCR lähettää hakemuksen yleensä RRF-lomakkeena, jossa on yhdeksän osiota. Näihin osioihin kuuluu mm. henkilötiedot sekä tietoa hakijan pakolaisasemasta ja uudelleensijoittamisen tarpeesta. Puhuttelun keskeinen tavoite on vahvistaa pakolaisasema ja uudelleensijoittamisen tarve.

Valtioilla on erilaisia käytäntöjä uudelleensijoittamispuhuttelujen sisällöstä. Sisältö voi koostua eri osioista, kuten:

- osiosta, jonka aikana esitetään kansainvälisen suojelun tarpeeseen liittyviä kysymyksiä (pakolaisen henkilökohtaisesta taustasta, vainosta, palaamisen pelosta jne.)

- osiosta, jonka aikana esitetään kysymyksiä yksilöllisistä olosuhteista ja tarpeista, jotka voivat olla merkityksellisiä tulevassa elämässä uudelleensijoittajamaassa (koulutustaso, työkokemus, terveyden tila, lääketieteelliset tarpeet jne.).

Jotkin uudelleensijoittajamaat keskittyvät keskustelemaan suurimman osan puhuttelusta sekä pakolaisen että uudelleensijoittajamaan odotuksista. Tällaisten keskusteluiden tulos voi vaikuttaa sekä pakolaisen että uudelleensijoittajamaan päätökseen siitä, jatketaanko uudelleensijoittamisprosessia vai ei.

Koska matkalla toteutettavien valintapuhuttelujen tavoitteet voivat poiketa kansallisen turvapaikkamenettelyn henkilökohtaisen puhuttelun tavoitteista, on tärkeä antaa puhuttelijoille selkeät ohjeet siitä, kuinka puhuttelu on toteutettava ja minkälaista tietoa on kerättävä.

Hyvän valmistautumisen tärkeys

Hyvä valmistautuminen on yleisesti ottaen tärkeintä laadukkaan puhuttelun toteuttamiseksi. Tämä on erityisen tärkeää uudelleensijoittamista koskevassa valintapuhuttelussa, kun otetaan huomioon, että valintamatkat toteutetaan usein rajoitetulla aikataululla ja toisinaan hyvin vaatimattomissa olosuhteissa. Koska puhuttelu voi olla pelottava menetelmä pakolaiselle, on hyvin valmistautunut hakemusta käsittelevä virkamies paremmin varustautunut luomaan tunnelman, jonka ansiosta pakolainen tuntee olonsa mukavammaksi ja pystyy tarjoamaan oleellisimmat ja tarkimmat tiedot. Mitä paremmat valmistelut, sitä tehokkaampi puhuttelu. Hyvät valmistelut voivat minimoida tarpeen pyytää täydentäviä tietoja puhuttelun jälkeen, koska valmistautuneena on helpompi huomata puuttuvat, puutteelliset, ristiriitaiset tai epäselvät tiedot ja puuttua niihin suoraan puhuttelussa.

Useimmat maat seulovat tapaukset ennen puhutteluiden toteuttamista. Laatuun perustuvan seulonnan ansiosta hakemuksen olennaisista seikoista saadaan parempi käsitys ja puhutteluun osataan valmistautua paremmin tärkeiden käytännönjärjestelyiden yksityiskohtien osalta. Valmistautumisen ansiosta voidaan esimerkiksi varata riittävästi aikaa valintapuhutteluun, jakaa hakemukset tasapainoisesti virkamiesten kesken, tehdä tietoinen valinta siitä, valitaanko tiettyihin puhutteluihin nainen vai mies tulkiksi/virkamieheksi tai selvittää tarve erityistä asiantuntemusta omaavalle henkilöstölle. Joissakin uudelleensijoittajamaissa UNHCR:n heille välittämä hakemusten alustava seulonta voi myös johtaa siihen, että hakemus karsitaan pois ja korvataan uudella hakemuksella. Tämä parantaa prosessin tehokkuutta, koska puhuteltavilla tapauksilla on tällöin suurempi todennäköisyys tulla hyväksytyiksi. Seulonnan ansiosta vältetään myös tilanteet, joissa puhuteltavaksi kutsutaan pakolaisia, joiden mahdollisuudet uudelleensijoittamiseen ovat rajatut. Tällaisessa tapauksessa on riskinä, että pakolaiset ehtivät kehittää epärealistisia odotuksia. Jos hakemukset voidaan korvata uusilla ennen matkaa, on uudelleensijoittajamaan suositeltavaa sopia tarkoista määräajoista UNHCR:n kanssa. Näin UNHCR saa tarpeeksi aikaa uusien hakemusten valmisteluun ja lähettämiseen, jolloin uudelleensijoittajamaalle jää tarpeeksi aikaa valmistella korvaava hakemus ennen valintamatkaa.

Yleisiä huomioitavia näkökohtia

Yksi huomioitava näkökohta on, että jokainen puhuttelusijainti ja uudelleensijoittamisoperaatio tuo omat erityiset haasteensa, jotka vaihtelevat merkittävästi matkasta ja sijainnista riippuen. Vaikka puhuttelut toteutetaan yleensä UNHCR:n tai IOM:n tiloissa tai suurlähetystöissä, voidaan ne toteuttaa myös hotellissa tai pakolaisleirillä. Muita vaikuttavia tekijöitä voivat olla ympäristön aiheuttamat haasteet, kuten vaikea ilmasto, syrjäinen sijainti, sähkön, internetin tai lähiverkon puute jne. Viimeksi mainittu voi

olla merkityksellistä, sillä jotkin maat työskentelevät suljetussa tietotekniikkaympäristössä tai tarvitsevat hyvin toimivan internetyhteyden kohteessa.

Lisäksi on aiheellista korostaa, että UNHCR:n uudelleensijoittamiseen hakemat pakolaiset eivät ole homogeeninen ryhmä, vaan moninainen joukko yksilöitä, jotka eroavat toisistaan koulutustaustaltaan, iältään, sukupuoleltaan, perheen kokoonpanoltaan, maailmantuntemukseltaan ja sosiaaliselta verkostoltaan. He asuvat erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Mahdollisuus käyttää teknisiä laitteita ja palveluita, kuten internetiä, puhelinta tai jopa sähköä, sekä muut käytännön olosuhteet vaihtelevat ryhmien ja yksilöiden välillä. Toiset ovat saattaneet elää pitkään pakolaisleireillä ja olleet osittain tai täysin sosiaalisen elämän ulkopuolella, kun taas toiset elävät taajamissa, heillä on hyvä tietotaso muista maista ja he saattavat olla kokeneita matkustajia ja eri maailmanosien vierailijoita. Nämä ja monet muut osatekijät luovat eroja siihen, kuinka yksilöt käsittelevät puhuttelutilanteen, ja kuinka he vastaanottavat ja välittävät tietoa. Tämä vaikuttaa siihen, mitkä kysymykset muodostuvat merkityksellisiksi heidän kanssaan kommunikoidessa, ja kuinka valtuuskunta laatii kehykset hyvälle viestinnälle. Näin ollen onkin tärkeää, että sekä olosuhteita että tiedon sisältöä ja kysymysten asettelua mukautetaan siten, että niissä huomioidaan mahdollisimman kattavasti yksilöiden taustat.

Uudelleensijoittamispuhuttelujen toteuttaminen voi olla vaativaa myös hakemuksia käsitteleville virkamiehille. Valintamatkat voivat olla kiireisiä, työpäivät ovat pitkiä ja uudelleensijoittamispuhuttelut toteutetaan toisinaan tiukoin aikarajoituksin alkeellisissa oloissa. Pakolaisten kertomukset heidän kohtaamastaan vainosta, menetyksistä, ihmisoikeusrikkomuksista, väkivallasta ja jopa kidutuksesta voivat olla henkisesti raskaita virkamiehille, etenkin jos puhutteluaikataulu on täysi. Hyvin valmistautunut virkamies on valmistautunut paremmin pärjäämään tällaisissa tilanteissa. Sekä käytännön valmistautuminen että henkinen valmistautuminen voivat vähentää henkilökohtaista stressiä ja auttaa hakemuksia käsitteleviä virkamiehiä käsittelemään paremmin valintamatkan aikana mahdollisesti tapahtuvia odottamattomia tapahtumia.

Hakemukseen tutustuminen

RRF-lomake

Ennen valintamatkaa UNHCR asettaa RRF-lomakkeen uudelleensijoittajamaan saataville. Muut saatavilla olevat täydentävät asiakirjat toimitetaan useimmiten pyynnöstä. RRF-lomake on UNHCR:n ensisijainen käytössä oleva työkalu, jossa esitellään yksittäisten pakolaisten tarve uudelleensijoittamiselle. Jotta pystyttäisiin hyväksymään mahdollisimman monta uudelleensijoittamishakemusta, on tärkeää, että RRF-lomake on täytetty laadukkaasti.

RRF-lomake on usein pääasiallinen tai ainoa saatavilla oleva asiakirja uudelleensijoittamishakemuksessa. Jokaista uudelleensijoittamishakemusta kohti täytetään yksi RRF-lomake, joka sisältää tiedot kaikista yhdessä uudelleensijoitettavista perheenjäsenistä. Jokaisesta RRF-lomakkeesta tai hakemuksesta ilmenee, kuka on päähakija ja ketkä ovat tästä henkilöstä riippuvaisia perheenjäseniä. RRF-lomakkeessa annetaan tietoja muun muassa pakolaisen taustoista, perheen kokoonpanosta, pakolaisasemasta ja kaikista poissulkemiseen ja erityistarpeisiin liittyvistä tekijöistä. Se sisältää lisäksi UNHCR:n analyysin uudelleensijoittamisen tarpeesta sekä kattavan yhteenvedon sekä pakolaisaseman hakemisesta että UNHCR:n laatimasta pakolaisaseman määrittelystä. Uudelleensijoittajamaihin lähetettyjen RRF-lomakkeiden avulla hallituksilla on tilaisuus tarkastella ja arvioida hakemuksen tosiseikkoja yksityiskohtaisesti ja valmistautua henkilökohtaiseen puhutteluun.

UNHCR on yhdistänyt pakolaisaseman määrittelyn ja uudelleensijoittamismenetelmät yhdeksi

kokonaisuudeksi tietyissä operatiivisissa konteksteissa, ja jotta suurien hakemusmäärien käsittelyä voitaisiin nopeuttaa. Tämä on johtanut uuteen yksinkertaistettuun ohjausmekanismiin, jota kutsutaan tunnistautumiseen perustuvaksi menetelmäksi (IBM). UNHCR käyttää IBM:ää tällä hetkellä Lähi-Idässä (esim. Turkissa) ja Pohjois-Afrikan alueella (MENA). Toisinaan IBM:llä voi korvata RRF-lomakkeen.

Henkilöasiakirjojen ja muiden asiakirjatodisteiden kerääminen

On tärkeää tarkistaa ja arvioida kaikki henkilöasiakirjat ja muut täydentävät asiakirjat, mikäli UNHCR on lähettänyt tällaiset hakemuksen mukana. Tästä riippumatta UNHCR:n tai IOM:n on pyydettävä pakolaisia tuomaan puhutteluun kaikki täydentävät asiakirjat. Hallitus voi ohjeistaa operatiivisia kumppaneita tästä, kun valintamatkaa valmistellaan.

Hakemuksen seulominen

Kieli

On tärkeää, että hakijan kielitaidosta on hyvä käsitys, jotta voidaan varmistaa, että hänelle tarjotaan puhuttelupäivänä oikeanlaista tulkkausta. Jos mahdollista, jokaisen hakijan on saatava puhua haluamallaan kielellä. Tulkkauksen yksinkertaistamiseksi monet uudelleensijoittajamaat toteuttavat puhuttelut englanniksi siten, että paikalla on tulkki tulkkaamassa englannin ja pakolaisen kielen välillä.

Ikä

Iäkkäämmät pakolaiset ja pakolaislapset ovat luonnostaan haavoittuvassa asemassa pakkomuuttotilanteissa, joten on tärkeä kiinnittää erityistä huomiota kaikkiin yksilön ikään liittyviin herkkyyksiin. Lapsia koskevat hakemukset voivat vaatia erityiskoulutuksen saaneet puhuttelijat. Lisäksi uudelleensijoittajamaiden on varmistettava, että käytössä on suojatoimenpiteitä. Iäkkäiden tapauksessa virkamiehen on harkittava, tarvitaanko erityistä huomiota ja tukea. Puhuttelun toteuttava virkamies voi harkita, tarvitaanko liikuntarajoitteisten hakijoiden avuksi erityistukea.

Kansallisuus, etnisyys ja uskonto

Lähtö- tai turvapaikkamaan yleisen kontekstin lisäksi on ehkä tarpeen kiinnittää erityistä huomiota muihin RRF-lomakkeessa mainittuihin herkkyyksiin, jotka voivat liittyä esimerkiksi kansallisuuteen, etnisyyteen ja/tai uskontokuntaan. Vähemmistö- ja alkuperäisryhmien pakolaiset ovat yleensä ei-hallitsevassa asemassa yhteiskunnassa, jossa he asuvat. Tästä syystä heitä uhkaa syrjäytyminen, syrjintä ja väkivalta, ja pakkosiirto voi pahentaa tilannetta.

Koulutustaso

Virkamiesten on suositeltavaa mukauttaa haastattelua pakolaisen koulutustasoa vastaavaksi. Näin varmistetaan, että pakolaiset voivat ymmärtää ja vastata asianmukaisesti heille esitettyihin kysymyksiin.

Hakemukseen kuuluvat perheenjäsenet

On tärkeää ottaa huomioon henkilön asema perheessään. Listaa kaikkien päähakijan hakemuksessa mainittujen perheenjäsenten lähisukulaiset. Hakemus sisältää yleensä puolisot, huollettavat lapset (kasvattilapset ja lapsipuolet mukaan lukien), sisarukset ja vanhemmat.

Yhdistetyt tapaukset

Joskus erilliset perheet voivat olla sukua ja yhdistetty keskenään vaikka heillä olisi erilliset RRF-lomakkeet. Tällaisessa tapauksessa asiasta on mainittava kummankin perheen RRF-lomakkeessa. Näin ollen on tärkeää olla perillä ja ylläpitää luetteloa kaikista perhesiteistä. Ota huomioon, että voi olla perheitä, jotka ovat ottaneet huomaansa ja huolehtineet muista yksilöistä, kuten ilman huoltajaa olevista lapsista tai vanhoista naapureista, joihin heillä ei ole verisukulaisuutta vaan riippuvaisuussuhde, joka voi olla tarpeen vahvistaa. RRF-lomakkeessa on ilmoitettava selkeästi, onko asianomaisilla henkilöillä sukulaisia uudelleensijoittajamaassa ja jos näin on, ilmoittaa sukulaisten nimet, sukulaisuussuhde, asuinpaikka. Tunnistamisen helpottamiseksi on tarjottava niin paljon henkilötietoja kuin mahdollista. Tiedot ovat tärkeitä monessa suhteessa, kuten esimerkiksi turvatarkastusten ja yksilön väitteiden uskottavuuden arvioimiseksi, majoituksen valmisteluun/valintaan ja uudelleensijoittajamaan kotouttamispalveluihin.

Edun arviointi ja edun määrittäminen

Kun kyseessä on lapsi, joilla ei ole huoltajaa, joka on erotettu perheestään, joka on muutoin vaarassa ja jota harkitaan uudelleensijoittamiseen, on varmistettava, että saatavilla on joko edun arviointi (BIA) tai edun määrittäminen (BID), joiden avulla voidaan varmistaa, että lapsen edun periaate toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla lasta koskevissa toimissa. Edun määrittäminen on muodollinen menettely, jossa on tiukat menettelylliset takeet, jotka on suunniteltu määrittämään lapsen etu heidän elämäänsä vaikuttavissa tärkeissä päätöksissä. Sen tarkoituksena on edistää lapsen asianmukaista osallistumista ilman syrjintää, osallistaa päätöksentekijöitä, joilla on asianmukainen asiantuntemus ja arvioida kaikkia oleellisia osatekijöitä, jotta voidaan määrittää paras vaihtoehto. UNHCR suorittaa sekä edun arvioinnin että määrittämisen ennen uudelleensijoittamisvalintaa, ja molemmat on liitettävä RRF-lomakkeeseen. Uudelleensijoittajamaan on tärkeä ottaa edun määrittäminen huomioon arvioidessaan ilman huoltajaa olevan lapsen suojelutarvetta tai huoltajuuteen liittyviä asioita uudelleensijoittajamaassa. Lasten huoltajuuteen liittyviä asioita sisältävissä hakemuksissa sekä tietyissä tilanteissa UNHCR voi lähettää hakemuksen mukana pyynnön edun määrittämisestä, jotta voidaan määrittää, onko uudelleensijoittaminen lapsen edun mukaista. UNHCR pyytää aina edun määrittämistä hakemuksissa, joissa lapsen saattajaksi on merkitty vain yksi vanhempi, ja toinen vanhempi kieltäytyy antamasta suostumustaan matkustamiseen. Edun määrittäminen on lapsen tai asianomaisen huoltajan kanssa toteutetun henkilökohtaisen puhuttelun lisäksi tärkein taustatiedon lähde uudelleensijoittajamaille.

Olennaiset tosiseikat

RRF-lomakkeesta saatavien tietojen lisäksi hakemusta käsittelevän virkamiehen on tunnistettava puhutteluun valmistautuessaan hakemuksen olennaiset tosiseikat, eli pakolaisaseman ydintä koskevat tekijät. Tarvittaessa on konsultoitava esimiestä. Hakemusta käsittelevän virkamiehen on kuitenkin pidettävä avoin mieli ja otettava huomioon, että uudelleensijoittamispuhuttelun aikana saattaa ilmaantua uusia tosiseikkoja.

Poissulkeminen

UNHCR arvioi poissulkemiseen liittyviä kysymyksiä huolellisesti, ja kelpoisuus kansainväliseen suojeluun UNHCR:n valtuuden nojalla vahvistetaan ennen kuin hakijan hakemus lähetetään uudelleensijoittamisprosessiin. Poissulkemislausekkeet muodostavat osan pakolaisen määrityksestä (vuoden 1951 pakolaisyleissopimuksen 1 artikla), ja niiden soveltuvuuden harkitseminen on tärkeä osa menetelmiä, joilla arvioidaan yksilön kelpoisuus pakolaisasemaan. Mahdollisten poissulkemistekijöiden havaitseminen voi

tapahtua uudelleensijoittamisprosessin missä vaiheessa tahansa. Voi myös olla tapauksia, joissa UNHCR on jo tarkastellut hakemuksen poissulkemiseen liittyviä tekijöitä. Tällaisissa tapauksissa RRF-lomake sisältää asianmukaiset tiedot sekä oikeudellisen arvioinnin, joiden perusteella UNHCR on päättänyt, että poissulkemista ei voida soveltaa. Vaikka UNHCR tarkastelee poissulkemiseen liittyviä kysymyksiä huolellisesti, ja kelpoisuus kansainväliseen suojeluun UNHCR:n valtuuden nojalla vahvistetaan ennen kuin hakemus lähetetään uudelleensijoittamisprosessiin, voi poissulkemiseen liittyviä kysymyksiä ilmaantua vielä prosessin myöhemmissäkin vaiheissa. Tällaisia kysymyksiä voidaan havaita kansallisen seulonnan vaiheessa UNHCR:n RRF-lomakkeen tietoihin ja/tai muihin käytettävissä oleviin seulontavaiheessa saatuihin tietoihin, kuten turvallisuuspalveluilta ja/tai sosiaalisen median seulonnasta saatuihin tietoihin perustuen. Joissain tapauksissa merkkejä mahdollisista poissulkevista teoista ei ilmaannu ennen henkilökohtaista puhuttelua.

Jotta poissuljettavat hakemukset havaittaisiin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, suositellaan kaikkia uudelleensijoittamistapausten hallinnoimisessa mukana olevia henkilöitä kiinnittämään huomiota mahdollisiin merkkeihin. On suositeltavaa kerätä henkilöstä niin paljon tietoa kuin mahdollista – heidän taustastaan, oleskelu- ja työhistoriastaan, perheenjäsenistään, asepalveluksestaan (tapauksen mukaan), poliittisista yhteyksistä, eri ryhmien jäsenyyksistä, matkustusreiteistä ja kaikesta muusta merkityksellisestä. Käytä luotettavaa alkuperämaatietoa (COI) vertailuun ja viitteeksi. Lisätietoa ja tukea poissulkemiseen liittyvissä asioissa löytyy EUAA:n poissulkemista koskevasta käytännön oppaasta. Myöhemmin tässä asiakirjassa olevassa tarkistuslistassa viitataan myös jossain määrin poissulkemisen arviointiin.

Tarkista käytettävissä olevat tietokannat

Tietokannoissa tai sosiaalisessa mediassa (Facebook jne.) oleva tieto voi olla merkityksellistä tapauksen arvioinnissa. Saatavilla voi olla erityisesti lisätietoja tai asiakirjoja hakijan henkilöllisyydestä, kansallisuudesta, perhetilanteesta, henkilökohtaisista olosuhteista, aiemmista oleskelualueista ja maahanmuuttohistoriasta. Vaikka onkin tärkeää käsitellä sosiaalisesta mediasta saatuja tietoja varauksella, voivat tällaiset tiedot kuitenkin vahvistaa UNHCR:n kanssa tehtyjä selvityksiä ja lisätä varmuutta asiasta, missä tapauksessa puhuttelu voidaan toteuttaa tehokkaammin. Voi myös olla, että julkisesti saatavat tiedot heikentävät hakemuksen uskottavuutta joiltain osin. Tällaisessa tapauksessa hakemusta on tarkasteltava lähemmin.

Tarkista asiaankuuluvat alkuperämaatiedot ja kansallinen ohjeistus

Puhuttelun asianmukaiseksi valmistelemiseksi, tarkkojen ja kohdennettujen kysymysten esittämiseksi ja kansainvälisen suojelun asianmukaiseksi arvioimiseksi on tärkeää, että hakemuksen käsittelijöillä on yleistietoa hakijan lähtömaan nykyisestä tilanteesta yleiset poliittiset olosuhteet, turvallisuustilanne ja perusoikeuksien kunnioitus mukaan lukien.

Voi myös olla tarpeen ottaa huomioon turvapaikkamaan asianlaita, sillä siellä on voinut ilmaantua tilanteita, jotka ovat merkityksellisiä kansainvälisen suojelun tarpeen ja uudelleensijoittamistarpeen yksilöllisessä arvioinnissa.

Alkuperämaa voidaan RRF-lomakkeen lisäksi selvittää täsmällisesti ja ajantasaisesti useasta eri lähteestä, kuten kansallisesta alkuperämaan tietojen parissa työskentelevästä yksiköstä, EUAA:sta (EUAA, COI-portaali) tai muusta

asianmukaisesta ihmisoikeusjärjestöstä. Jos tarpeen ja mahdollista, pyydä lisätietoja kansalliselta alkuperämaan tietojen parissa työskentelevältä yksiköltä.

Erityistarpeet

Kun arvioit hakemuksen tietoja ja valmistaudut puhutteluihin, tunnista hakijoiden erityispiirteiden vaatimat erityiset menettelytarpeet. Joitain tällaisia ovat sukupuoli, ikä, terveydentila tai fyysinen, henkinen tai psykologinen vamma. Yksityiskohtaista ohjeistusta erityistarpeisten henkilöiden tunnistamiseen löydät EUAA:n IPSN-työkalusta.

Lääketieteelliset tarpeet

Yksilön lääketieteelliset tarpeet voivat olla merkityksellisiä puhuttelun toteuttamisessa, ja ne tulisi ottaa huomioon esimerkiksi, jos hakija on vammainen, raskaana (pitkälle edennyt raskaus tai heti synnytyksen jälkeen), kärsii mielenterveyden häiriöstä tms. Jos hakemus kuuluu lääketieteellisen tarpeen kategoriaan, lisätään hakemukseen lääkärin arviointilomake. Varmista, että lääkärin arviointilomakkeella olevat tiedot ovat riittävän äskettäisiä ja ajan tasalla. Huomioi, että lääketieteellisiä tarpeita koskevia tietoja on käsiteltävä yksilön koskemattomuutta kunnioittaen, ja niitä olisi käsiteltävä tai ne olisi huomioitava vain, jos se on merkityksellistä uudelleensijoittamisprosessin kannalta (esim. tiedot vaikuttavat lentokoneella matkustamiseen, puhuttelukohteeseen pääsemiseen tai ovat oleellisia haastattelun riittävän valmistelun varmistamiseksi).

Erityiset puhuttelutaidot

Pyri ennakoimaan, minkälaisissa tilanteissa erityisiä puhuttelutaitoja voidaan tarvita, jotta selvitään viestinnän esteistä. Valmistaudu erityisesti puhutteluihin perheen haavoittuvien jäsenten kanssa, kuten väkivallan uhrien (esim. seksuaalisen tai sukupuoleen perustuvan väkivallan (SGBV) uhrien) kanssa, koska esitettävät kysymykset voivat olla arkaluontoisia. On tärkeää käsitellä tällaisia asioita kulttuurisesti kunnioittavalla, sukupuolisensitiivisellä ja iänmukaisella tavalla. Tapausta käsittelevien virkamiesten on valmistauduttava haastattelemaan perheenjäseniä erikseen ja tarkkaavaisesti.

Luottamuksellisuus

Kiinnitä huomiota perheenjäsenten väliseen luottamuksellisuuteen. Henkilöitä haastatellaan yleensä erikseen luottamuksellisuuden varmistamiseksi.

Käytännön järjestelyt

Virkamies ja tulkki

Parhaan mahdollisen tehokkuuden varmistamiseksi kaikki yhdistetyt tapaukset on mahdollisuuden mukaan puhuteltava saman virkamiehen toimesta. Yhdistettyjen tapausten puhuttelut tulisi järjestää saman päivän aikana, mutta tämä menettely voi vaihdella. On pyrittävä varmistamaan kaikin keinoin, että hakijan on mahdollista tarjota täydellinen ja täsmällinen selvitys tilanteestaan. Siksi on tärkeää osoittaa puhutteluun virkamies ja tulkki, jotka eivät saa hakijan oloa uhatuksi tai epämukavaksi. Tämä voi esimerkiksi tarkoittaa, että puhutteluun valitaan tiettyä sukupuolta edustava henkilö. Tiettyä sukupuolta edustavaa virkamiestä/tulkkia koskevat pyynnöt on otettava huomioon aina kun mahdollista. Erityistä herkkyyttä on sovellettava hlbti-henkilöiden tapauksissa ja tapauksissa, joissa henkilö on raiskauksen tai seksuaalisen hyväksikäytön uhri.

Henkilökohtaiset puhuttelut

On suositeltavaa puhutella jokaista aikuista erikseen. Joissakin tapauksissa voi olla laillinen velvoite tai suositeltavaa puhutella myös alaikäisiä. Jotkin uudelleensijoittajamaat järjestävät yhteisen puhuttelun kaikkien perheenjäsenten kesken. Pidä kuitenkin mielessä, että on mahdollista, että joku perheeseen kuuluva henkilö (esimerkiksi perheyksikköön kuuluva nainen, joka ei ole pakolaisaseman päähakija) voi olla vainon uhri ja/tai hänellä voi olla erityisiä uudelleensijoittamistarpeita, jotka voivat erota päähakijan tai muiden perheenjäsenten tarpeista. Puhuttelijan on pidettävä tämä mielessään ja tehtävä kaikkensa sen varmistamiseksi, että kaikki perheyksikön jäsenet puolisot ja huollettavana olevat henkilöt kuten täysi-ikäiset lapset mukaan lukien saavat mahdollisuuden tulla puhutelluksi erikseen. Vain tällä tavoin puhuttelija voi määritellä, onko päähakijan lisäksi muilla perheeseen kuuluvilla yksilöillä itsenäinen tarve kansainväliselle suojelulle.

Puhuttelun pituus

Puhuttelun pituus on arvioitava hakemuksen monimutkaisuuden perusteella.

Esivalmisteltu pöytäkirja

Esivalmistellut kysymykset voivat olla hyödyllisiä valintapuhutteluiden toteuttamisessa, koska niiden avulla voidaan varmistaa, että kaikki merkitykselliset kysymykset tullaan esittäneeksi. Aina olisi kuitenkin oltava tarpeeksi joustavuutta sen varmistamiseksi, että hakemusta käsittelevä virkamies voi muokata ja mukauttaa puhuttelun tyyliä tietyn perheen dynamiikkaan sopivaksi. Tämä on erityisen tärkeää, kun tulkkaus tapahtuu kielellä, joka ei ole valtuuskunnan ensimmäinen kieli.

Aikataulusuunnitelma

Aikataulusuunnitelmaan on tarpeen varata aikaa tauoille siltä varalta että puhuttelu venyy pitkäksi. On tärkeää pitää mielessä, että puhuttelu voi olla henkisesti kuluttava ja intensiivinen tilaisuus kaikille osapuolille. On erityisen tärkeää tarjota taukoja tulkille ja pakolaiselle. Lisäksi puhuttelijan on pidettävä säännöllisiä taukoja, jotta hän kykenee toimimaan tehokkaasti.

Muistiinpanojen tekeminen ja täydentäminen

Esivalmistellut pöytäkirjat auttavat muistiinpanojen tekemisessä. Puhutteluaika on arvokasta sekä valtuuskunnalle että pakolaisille, joten korkealaatuiset ja johdonmukaiset muistiinpanot ovat erittäin tärkeässä asemassa. Muistiinpanojen rakenne varmistaa, että kaikki tarpeelliset kysymykset tulee esitetyksi ja vastatuksi, ja että kaikki vastaukset saadaan muistiin. Rakenteessa on oltava nähtävillä selkeä erottelu esitettyjen kysymysten ja annettujen vastausten välillä. Puhuttelujen välinen johdonmukaisuus

Puhuttelujen välinen johdonmukaisuus on yleisesti ottaen tärkeää. Joissain uudelleensijoittamisoperaatioissa on työryhmiä, jotka tekevät yksiköiden välistä työtä. Tällaisessa tapauksessa ristiintarkastaminen samoille hakijoille lisäpuhutteluja järjestävien kollegoiden kanssa mahdollistaa lausuntojen yhdenmukaisuuden varmistamisen tai voi laukaista tarpeen selventää mahdollisia ristiriitoja tai epäjohdonmukaisuuksia.

Muita harkittavia käytännön asioita

Muita valintapuhutteluihin liittyviä käytännön asioita, joista on sovittava ennen matkaa, on kuvailtu valintamatkojen valmistelua ja toteuttamista koskevassa käsikirjassa.

OSA 2 LOMAKE VALINTAPUHUTTELUN SEULOMISEEN/ VALMISTELUUN

Tämä lomake on esimerkki työkalusta, jota voidaan käyttää uudelleensijoittamishakemuksen esiarviointiin. Lomake auttaa hakemuksia käsitteleviä virkamiehiä valmistautumaan valintapuhutteluihin tunnistamalla kattavasti hakemuksen tärkeimmät tiedot, pakolaisasemaa koskevat keskeisimmät tiedot, pakolaisten erityistarpeet ja mahdolliset poissulkemisen laukaisevat tekijät. Seulonnan ansiosta virkamiehet voivat listata ne kohdat, jotka vaativat lisäselvennystä puhuttelun aikana. Lomakkeesta voi myös olla hyötyä puhutteluaikataulun laatimisessa. Tietojen yleiskatsaus on myös hyödyllinen esiseulonnan vaiheessa, erityisesti kun tehdään useita matkoja.

Huomaa, että organisaatiosi on arvioitava, mikä tieto on tarpeellista (ja sallittua) säilyttää, ja kuinka tällaista tietoa on käsiteltävä suhteessa kansainvälisiin normeihin ja kansallisiin ja kansainvälisiin lakeihin (esim. EU:n yleinen tietosuoja-asetus (GDPR)). Lomake on tarkoitettu ensisijaisesti sisäiseksi työasiakirjaksi eikä viralliseksi asiakirjaksi, mutta on silti tärkeää pohtia koskemattomuuskysymyksiä ja säilyttää vain sellaista tietoa, joka on tarpeellista uudelleensijoittamisprosessille. Tällaisen tiedon säilyttämisessä ja jakamisessa on lisäksi noudatettava erityistä varovaisuutta.

Tämä työkalu täytetään hakemuskohtaisesti. Tietoja voidaan tarvittaessa tarkentaa hakemuksen eri jäsenten kohdalle.

Seulonnan päivämäärä

.....

Seulonnan suorittaja

.....

Tapausta koskevat tiedot			
UNHCR:n hakemusnumero			
Hakemuksen koko			
Sukunimi/-nimet ja etunimi/-nimet			
Syntymäaika ja -paikka			
Kansallisuus			
Muut asiaa koskevat henkilötiedot			
Kielitaito	Äidinkieli		
	Muut kielet		
	Puhuttelussa käytettävä kieli		
Hakemukseen kuuluvat perheenjäsenet	**Suhde**	**Nimi**	**Viitenumero**
Ei/kyllä, jos kyllä: täsmennä			
Yhdistetyt tapaukset	**Suhde**	**Päähakijan nimi**	**Viitenumero**

Hakemusta koskevat tiedot	
Sukulaisia uudelleensijoittajamaassa, ei/kyllä, jos kyllä: täsmennä (koko nimet, yhteystiedot sosiaalisen median kontaktien kera turvallisuustarkastusta varten).	
Koulutustaso	
Henkilöllisyys- ja muut todistukset	
Passi	☐ Kyllä ☐ Ei
Muut saatavilla olevat asiakirjat (kopioiden kera)	
Muut saatavilla olevat asiakirjat (ilman kopioita)	
Yhteenveto pakolaisaseman hakemuksesta	
Sosiaalisen median seulonta	
Sosiaalisen median profiili löydetty	☐ Kyllä ☐ Ei
Jos kyllä, onko huolta aiheuttavia merkkejä	
Poissulkemisen arvioiminen	
Onko tunnistettu mahdollisia merkkejä poissulkemiseen	☐ Kyllä ☐ Ei

TAPAUSTA KOSKEVAT TIEDOT

Jos kyllä, täsmennä: ☐ rikos rauhaa vastaan, sotarikos tai rikos ihmiskuntaa vastaan ☒ ennen pakolaiseksi hyväksymistä turvapaikkamaan ulkopuolella tehdyt vakavat ei-poliittiset rikokset ovat vastoin YK:n periaatteita ja tarkoitusta ☐ vakavat rikokset (vain toissijainen suojelu) ☐ jotka aiheuttavat vaaraa yhteisölle tai jäsenvaltion turvallisuuteen muut rikokset/merkit	
Erityistarpeet puhuttelua koskien	
☐ Asianmukainen virkamies ja tulkki	
Lääketieteelliset tarpeet Luetteloi tähän kaikki lääketieteelliset tarpeet, jotka ovat merkityksellisiä puhuttelun kannalta (esim. vammat)	
Muu (esim. lapsi, vanhus, kidutuksen uhri, trauma jne.)	
Erityistä huomiota vaativat seikat, joita on selvennettävä puhuttelun aikana	
Puhuteltavien henkilöiden määrä	
Puhuttelun/puhuttelujen arvioitu kesto	
☐ Tavanomainen	☐ Keskimääräinen
☐ Poikkeuksellinen	☐ Keskimääräistä pidempi

OSA 3 VALINTAPUHUTTELUN TOTEUTTAMINEN

Uudelleensijoittamispuhuttelu eroaa joiltakin osin tyypillisestä henkilökohtaisesta haastattelusta. Niillä on silti yhteisiäkin piirteitä. Kuten aiemmin mainittiin, on tärkeää huomata, että uudelleensijoittajamailla on erilaisia tavoitteita uudelleensijoittamispuhutteluja koskien. Osa uudelleensijoittajamaista arvioi pakolaisen hakemusta vasta puhuttelun jälkeen, kun taas osa nojautuu jo olemassa olevaan UNHCR:n tarjoamaan tietoon ja arvioihin. Yleisenä neuvona on pyrkiä luomaan luottamuksellinen ilmapiiri hyvin sujuvan puhuttelun varmistamiseksi.

Puhuttelun rakenteellinen suunnitelma

Jokainen puhuttelu on yksilöllinen. On kuitenkin hyödyllistä, että kaikilla puhuttelijoilla on yhteinen rakenteellinen suunnitelma, johon puhuttelu voi perustua. Suunnitelma voi sisältää seuraavat kohdat, joista jotkin riippuvat kansallisista säädöksistä:

- esittely – toivota pakolainen ja kaikki paikalla olijat tervetulleiksi
- selitä luottamuksellisuuteen liittyvät asiat
- selitä tulkin tehtävät ja tulkkauksen asema haastattelun aikana
- selitä haastattelun luonne ja tarkoitus
- varmista pakolaisen henkilötiedot
- esitä lisäkysymyksiä henkilön pakolaisasemaa koskevasta hakemuksesta
- käy läpi koulutustausta (esitä tarvittaessa lisäkysymyksiä)
- käy läpi työkokemus (esitä tarvittaessa lisäkysymyksiä, voit esimerkiksi pyytää täsmentämään aiempaa kokemusta ja tulevia työllisyystoiveita ja -odotuksia)
- keskustelua pakolaisen nykyisestä tilanteesta työllisyyden (ovatko alaikäiset lapset työelämässä), asumisen, tulojen, lasten koulutusmahdollisuuksien, harrastusten jne. osalta
- käy läpi hakijan motivaatio kotouttamiseen ja valmius yhteiskunnalliseen osallistumiseen (jos tämä on osa kansallisia säädöksiä)
- käsittele terveyteen liittyviä asioita, ellei tätä ole arvioitu erillisessä puhuttelussa tai toimenpiteessä
- anna pakolaiselle mahdollisuus esittää lisäkommentteja asioista, joita ei ole vielä käsitelty, ja mahdollisuus esittää kysymyksiä
- tiedon tarjoaminen valintaprosessista ja yhteydenpitämisestä UNHCR:n kanssa
- puhuttelun lopetus.

Ohjeet – puhuttelun tilannekohtainen tarkistuslista

Jotta voidaan toteuttaa hyvä puhuttelu, on hakemusta käsittelevän virkamiehen käsiteltävä hakemuksen tärkeimpiä näkökohtia ja suunnitella puhuttelu siten, että siinä keskitytään niihin osa-alueisiin, joissa on puutteita tai ristiriitaisuuksia. Seuraavassa listassa on joitain ehdotuksia käsiteltävistä aiheista. Lista ei ole kattava, ja on suositeltavaa, että sitä käytetään yhdessä EUAA:n henkilökohtaisia puhutteluja käsittelevän käytännön oppaan kanssa.

- Todenna henkilöllisyys: tarkista valokuva, nimi, henkilöasiakirjat jne.
- Hanki alkuperäiset asiakirjat kopioiden sijaan. Jos hakijalla ei ole esittää alkuperäisiä asiakirjoja, voidaan häneltä kysyä, onko niitä saatavilla. Jos ei, on hakijalta pyydettävä selitys tähän.
- Jos henkilö on tarjonnut asiakirjatodisteita, on sinun arvioitava niiden merkityksellisyys, lähde ja tapa, jolla ne on hankittu sekä se, onko väärien asiakirjojen käytöllä vaikutusta henkilön luotettavuuteen. Sinun on myös vertailtava asiakirjatodisteita nähdäksesi, onko niissä todisteita

sisäisen ja ulkoisen johdonmukaisuuden eroista. Joissain tapauksissa voit saada lääkärin lausuntoja. Myös nämä on arvioitava suhteessa henkilön lausuntoihin ja hakemuksessa oleviin lausuntoihin.

- Hanki yksityiskohtaisia tietoja perheestä ja hakemuksen kokoonpanosta (huomioi tarvittaessa edun määrittäminen ja/tai edun arviointi). Toisin sanoen, onko hakemuksessa ilmoitettu perheen kokoonpano edelleen sama?
- Jos perheen kokoonpanossa tapahtuu muutoksia (esim. avioliitto, avioero, syntymä tai menehtyminen), varmista, että tiedot rekisteröidään ja välitetään eteenpäin UNHCR:lle, jotta tarvittaessa voidaan tarjota päivitetty RRF-lomake.
- Hanki tietoja, joita ei ole RRF-lomakkeessa.
- Esitä jatkokysymykset asianmukaisesti. Voi olla avuksi, että laadit lyhyen tiivistelmän RRF-lomakkeessa esitetyistä olennaisista tosiseikoista ja varmistat/vahvistat, että olet ymmärtänyt keskeisimmät syyt pakolaisaseman hakemiseen. Varmista, että tiedot ovat oikein ja ajan tasalla.
- Arvioi tarvittaessa yksilön kertomuksen uskottavuus ja luotettavuus sekä pakolaishakemuksen kelpoisuus. Arvioi tämän jälkeen on mahdolliset poissulkemisen perusteet.
- Tunnista kaikki henkilön mahdolliset erityistarpeet, jotka ovat tärkeitä uudelleensijoittajamaalle.
- Pyydä tarvittaessa yksilön suostumus lisäkäsittelyyn, esimerkiksi tiedon jakamiseen uudelleensijoittajamaan asianomaisten kansallisten kumppaneiden kanssa.
- Kerää tarvittaessa muita täydentäviä asiakirjoja, joiden avulla uudelleensijoittajamaa voi arvioida henkilön tarpeen uudelleensijoittamiselle.
- Vertaile tarvittaessa uudelleensijoittajamaassa jo asuvien perheenjäsenten henkilötietoja.

Puhuttelujen sisältö

Henkilötiedot

Puhuttelu tarjoaa mahdollisuuden vahvistaa hakijan ja hänestä riippuvaisten henkilöiden henkilötiedot ja sukunimet. On tärkeää viettää aikaa pakolaisen kanssa henkilötietoja vahvistaen.

Puhuttelut alkavat usein kysymyksillä, jotka koskevat pakolaisten nimiä ja syntymäaikoja. Kaikkien perheenjäsenten nimien oikeat kirjoitusasut (pidä mielessä translitterointierot) sekä tarkat syntymäajat (syntymätodistuksista, passeista jne., jos saatavilla) voidaan tarkistaa. On kenties hyvä olla tietoinen siitä, että ikä voidaan tulkita eri tavoin. Pakolaisen kansallisuudesta riippuen hänellä voi olla käytössään gregoriaaninen, intialainen, islamilainen, juutalainen tms. kalenteri. Lisäksi joissain kulttuureissa ensimmäiseksi syntymäpäiväksi lasketaan päivä, jona lapsi on syntynyt.

On tärkeää hyödyntää puhuttelua mahdollisimman suurissa määrin tulevien perheenyhdistämishakemusten määrittämiseksi. On siis korostettava perheenyhdistämistä koskevia säädöksiä, jotta vältetään epärealistiset toiveet yhdistymisestä kaikkien mainittujen uudessa maassa olevien sukulaisten kanssa. Valintamatkojen valtuuskuntien on oltava myös valmistautuneita tapaamaan pakolaisia kulttuureista, joissa on moniavioisia avioliittoja. Tällaisissa tilanteissa pakolaisia on tiedotettava kattavasti siitä, ketkä perheenjäsenet ovat kelpoisia perheenyhdistämiseen.

On suositeltavaa varmistaa sukulaisten, ystävien ja muiden yhteyshenkilöiden läsnäolo uudelleensijoittajamaassa. Jos uudelleensijoittamiseen valitaan henkilö, jolla on tällaisia yhteyksiä, yrittävät jotkin uudelleensijoittajamaat sijoittaa tämän henkilön samaan kohteeseen yhteyshenkilöidensä kanssa, jotta kotouttamisprosessi olisi helpompi. Puhuttelijoiden on myös oltava tietoisia lapsiavioliitoista, ja heidän on kyettävä

tiedottamaan pakolaisia asiaa koskevista kansallisista säädöksistä. Koska lapsiavioliitolla ei ole oikeudellista asemaa kansainvälisessä lainsäädännössä, ja sitä pidetään laajalti seksuaalisena ja sukupuoleen perustuvana väkivaltana, ei UNHCR lähtökohtaisesti lähetä alle 18-vuotiaiden naimisissa olevien pakolaisten hakemuksia. Yleensä tällaisten hakemusten ja heidän vanhempiensa hakemusten käsittely voidaan keskeyttää, kunnes kyseessä oleva lapsi täyttää 18 vuotta. On kuitenkin tilanteita, joissa uudelleensijoittamishakemus naimisissa olevalle lapselle ja tämän puolisolle voidaan myöntää pakottavien suojelemistarpeiden tai perheen haavoittuvuuksien takia. UNHCR:llä on arviointityökalu, joka voi olla hyödyksi lapsiavioliittoja käsitellessä.

Pakolaisen taustat (eli perusteet pakolaisaseman hakemiseen)

Pakolaisen pakolaisaseman määrittämistä koskevat tiedot löytyvät UNHCR:n valmistelemasta RRF-lomakkeesta. RRF-lomakkeen pakolaisaseman hakeminen toimii perustana, jolle puhuttelu kootaan. Voi olla tarpeen esittää täydentäviä ja tunnustelevia kysymyksiä. Tällaisten täydentävien kysymysten tarkoituksena on vakuuttaa valintaryhmä asiakirjoissa esitetyn pakolaisaseman hakemuksen ja perusteluiden paikkansapitävyydestä. Jos keskustellaan arkaluontoisista aiheista, on lasten poistuttava huoneesta.

Kattava arvio pakolaisen pakolaisasemaa koskevasta hakemuksesta on tarpeen vain, kun RRF-lomake on epämääräinen tai epäselvä.

On myös tärkeää esittää kysymyksiä päähakijan puolison pakolaistaustasta uudelleensijoittamista varten. Puolisoilla voi olla erilainen tai joskus jopa vahvempi peruste pakolaisaseman hakemiseen kuin päähakijalla.

Puhuttelun lopuksi

Puhuttelun arkaluontoisuuden huomioiden on tärkeää, että se lopetetaan asianmukaisesti. Puhuttelun lopuksi pakolaiselle annetaan mahdollisuus esittää kysymyksiä valintaprosessista, uudelleensijoittamismenetelmistä tai mistä tahansa muusta aiheesta. On tärkeää, että pakolaisia kehotetaan lisäämään täydentävää tietoa siihen, mitä on jo kerrottu (esim. ”Haluaisitko vielä kertoa jotain, mistä emme ole vielä keskustelleet ja koet, että se voisi olla hyödyllistä hakemuksesi kannalta?”). Lisäksi on suositeltavaa kertoa pakolaisille, mitä ennen päätöksestä ilmoittamista tapahtuu. Esimerkiksi, että pakolaisten on ilmoitettava UNHCR:lle, mikäli heidän perheen kokoonpanossaan, osoitteessaan, yhteystiedoissaan tai missä tahansa muussa uudelleensijoittamismenetelmään mahdollisesti vaikuttavissa tiedoissa tapahtuu muutoksia. Pakolaisille on tiedotettava siitä, kuinka kauan kestää ennen kuin heille ilmoitetaan heidän uudelleensijoittamishakemuksen päätöksestä.

Mitä tulee käytännön asioihin, on pakolaisia muistutettava ottamaan mukaansa kaikki asiaankuuluvat asiakirjat puhuttelusta lähtiessään. Jos valintaryhmälle jää asiakirjoja, on pakolaisille kerrottava asiakirjojen palautuksen yksityiskohdista. Pyydä pakolaisen suostumus ja anna kirjallinen puhuttelijan tai asianomaisen vastuuhenkilön allekirjoittama asiakirja, jossa luetteloidaan kaikki asiakirjat, jotka pakolainen on toimittanut puhutteluun, ja ilmoita miten ja milloin pakolainen saa asiakirjansa takaisin. Lopuksi muistuta puhuttelun aikana käsiteltyjen asioiden luottamuksellisuudesta ja päätä puhuttelu hyvästelyllä, joka on yhdenmukainen joka puhuttelussa.

Yleisiä huomioita puhuttelutekniikasta ja kulttuurienvälisestä viestinnästä

Valintapuhutteluihin vaikuttaa yleensä monet eri tekijät, kuten puhuttelijan ja pakolaisen väliset kulttuurierot, heidän erilaiset persoonallisuutensa ja tilanteen arkaluontoisuus. Puhuttelu voi olla pakolaiselle stressaavaa monista syistä, ja virkamiehen on pyrittävä vähentämään tai minimoimaan kaikki stressi. Pakolainen voi esimerkiksi: - nähdä hakemusta käsittelevän virkamiehen hallitusta edustavana auktoriteettina

- tuntea olonsa epämukavaksi sukupuoleen liittyviä asioita käsiteltäessä
- kokea vainosta kertomisen vaikeaksi
- kärsiä traumaperäisestä stressihäiriöstä jne.

Kaiken tämän huomioiden on tärkeää pyrkiä luomaan kuulusteluilmapiirin sijaan osapuolten välinen keskustelu. Luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri tekee puhuttelusta nopeamman ja helpomman. Voi myös olla hyödyllistä ottaa mukaan paperia ja kyniä tai muita leikkikaluja nuorille lapsille.

Ole tietoinen tervehdysten tärkeydestä ja pyri suunnittelemaan ne sellaisiksi, että jokainen rentoutuu. Mukauta tarvittaessa käyttäytymistäsi pakolaisten kulttuuriin sopivaksi. Miehet eivät esimerkiksi joissain kulttuureissa kättele naisia. On suositeltavaa, että valtuuskunta huomioi ja tarvittaessa noudattaa puhuteltavien henkilöiden käytäntöjä ja kulttuuria.

On erittäin tärkeää, että jokaisesta perheenjäsenestä tuntuu puhuttelun jälkeen, että heidän osallistumisensa oli tärkeää, ja että heidän kokemuksiaan arvostettiin. Jos koko perhettä puhutellaan yhdessä, kiinnitä puhuttelujen aikana huomiota vastausten lisäksi myös perheenjäsenten käyttäytymiseen, toimintaan ja perheen välisiin suhteisiin. Monet pienet yksityiskohdat kuvaavat perheen tilannetta, kuten se, missä järjestyksessä perheenjäsenet istuutuvat, kuinka muut reagoivat itkeviin tai muutoin levottomiin vauvoihin, ja saavatko kaikki mahdollisuuden vastata kysymyksiin. Jos joku vaikuttaa surulliselta, hiljaiselta tai vetäytyvältä, ehkä tuo henkilö ei halua, että hänet uudelleensijoitetaan muiden kanssa? Ehkäpä on olemassa puoliso, jota tämä henkilö ei halua jättää jälkeensä? On tärkeää, että puhuttelijat tuntevat kulttuurienvälisen viestinnän ongelmakohdat ja ovat tietoisia väärinymmärryksen aiheuttamista riskeistä esimeriksi ei-sanallisen viestinnän suhteen.

OSA 4 TULKKIEN KÄYTTÄMINEN VALINTAPUHUTTELUISSA

Valintapuhuttelut toteutetaan yleensä tulkin avulla. Jotkin uudelleensijoittajamaat käyttävät omia tulkkejaan, mutta yleisin vaihtoehto on, että UNHCR tai IOM järjestää tulkit (jos tästä on sovittu etukäteen ennen valintamatkaa). Riippumatta siitä, kuka on järjestänyt tulkit paikalle, on tärkeää muistaa, että tulkkaus on merkityksellinen ja tärkeä linkki pakolaisen ja hakemusta käsittelevän virkamiehen välillä. Tästä syystä tulkin tehtävää koskien tarvitaan huolellista harkintaa. Tässä osassa keskitytään tähän. Lisää neuvoja ja ohjeistusta aiheesta löytyy tulkkien kanssa viestimistä käsittelevästä oppaasta. On hyvä pitää mielessä joitakin seuraavassa esitettyjä pohdintoja, mutta parhaan hyödyn niistä saa irti, kun lukee niiden tueksi edellä mainitun oppaan.

Huomioitavia asioita

Jos uudelleensijoittajamaa käyttää UNHCR:n tai IOM:n järjestämiä tulkkauspalveluita, kannattaa huomioida joitakin seuraavista asioista:

- Kun toiset kumppanit järjestävät tulkit, ei uudelleensijoittajamaa voi tietää tulkin työhönottomenettelyä tai taitotasoa.
- Tulkkeja ei käytetä uudelleensijoittajamaan kansallisessa menettelyssä, eivätkä he näin ollen ole välttämättä tietoisia maakohtaisista säädöksistä.
- Tulkit työskentelevät eri uudelleensijoittajamaille eri tavoin.
- Hakemusta käsittelevän virkamiehen ja tulkin keskenään käyttämä kieli voi olla esim. englanti tai ranska.
- Tulkit saattavat kuulua pakolaisväestöön. Jos näin on, on tarpeen varmistaa, onko tulkeilla pakolaisten kanssa sama kansallisuus mutta eri etnisyys. Tämä on erityisen tärkeää erityisesti, jos näillä kahdella etnisellä ryhmällä on ollut ristiriitoja alkuperämaan historiassa.

Tulkin valmisteleminen valintapuhutteluun

Ensimmäinen tärkeä vaihe valintapuhuttelun toteuttamisessa on valmistella tulkki ja tarjota hänelle ohjeistusta siihen, kuinka toimia tehokkaasti työssään. Puhuteltavien pakolaisten suojelemiseksi on tarpeellista, että viestintä heidän, puhuttelijan ja tulkin välillä toimii hyvin. Jotta vältetään tahattomat vahingot, jotka aiheutuvat väärin tulkkaamisesta tai eettisten rajojen rikkomuksista luottamuksellisuudessa ja puolueettomuudessa, on erittäin tärkeää valmistella tulkkeja ennen puhuttelun aloittamista.

Voi olla hyödyllistä, että hakemusta käsittelevä virkamies selittää, kuinka aikoo hoitaa puhuttelun ja minkälaisia kysymyksiä aikoo esittää. Lisäksi jonkinlaiset selvennykset usein käytetystä sanastosta voi olla avuksi. Ohjeistusta on myös tarjottava eettisistä säännöistä, joita tulkin odotetaan noudattavan. On erityisen tärkeää vaatia, että kaikki pakolaisia koskevat tiedot pidetään luottamuksellisina.

Tulkin tehtävänä on pysyä puolueettomana ja objektiivisena puhuttelun aikana, ja tulkin on rajoitettava tulkkaaminen siihen, mitä puhuttelussa sanotaan. Tulkin on ymmärrettävä, että kaikki mitä puhuttelija ja pakolainen sanovat, on tulkattava. Pelkkä yhteenveto ei ole riittävä, eikä puuttuvia tietoja saa täydentää tai kaunistella itse. Tulkki ei myöskään saa yrittää parannella hakijan käyttämiä sanoja tai fraaseja, jotta ne kuulostaisivat johdonmukaisemmilta, uskottavammilta tai koulutetuimmilta. Kaikki henkilöiden ja paikkojen nimet on tavattava ääneen, jotta ne ovat varmasti oikein. Puhuttelija tai pakolainen voivat aina tarvittaessa pyytää selvennystä. Tulkin on pidättäydyttävä antamasta kommentteja tai ilmaisemasta mielipiteitään.

Tulkkausvaatimuksia koskevat haasteet

Mikäli hakemusta käsittelevä virkamies ei ole tyytyväinen tulkkausjärjestelyihin, olisi oltava mahdollista päättää, jatketaanko puhuttelua vai onko tarpeen tehdä muutoksia tilanteen korjaamiseksi. Esimerkiksi sellainen tilanne on mahdollinen, jossa puhuteltava henkilö ei murre-erojen vuoksi ymmärrä tulkkia täydellisesti. Voi myös olla tilanteita, joissa palkattu tulkki on itse pakolainen eikä voi toimia tehtävässään, jos hän on läheistä sukua hakijalle. On tärkeää muistaa, että pakolaisen ja tulkin välisellä suhteella voi olla vaikutusta pakolaisen kykyyn ja halukkuuteen viestiä. Tulkit eivät saa puuttua tai vaikuttaa päätöksentekoon tai puuttua arkaluontoisiin tai luottamuksellisiin kansallisiin menetelmiin. Lisätietoa tulkkien avulla viestimisestä löytyy tulkkien välityksellä viestimistä käsittelevästä oppaasta.

Euroopan unionin
julkaisutoimisto

euaa
EUROPEAN UNION
AGENCY FOR ASYLUM